

מוקף גויל

- Read the sugya on 29a. Read the sugya in Gittin (about a get) with the Rishonim. Is Mukaf Gvil an issue only in STAM, or is it more general?
- Much of this is summarized in the Rav, Chapter 19.

1. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף כ עמוד ב

ת"ר: הרי זה גיטך והנייר שלי - אינה מגורשת, על מנת שתחזירי לי את הנייר - הרי זו מגורשת. בעי רב פפא: בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה, מאי? תיקו. ותיפוק ליה) **דברים כד, ג** (דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלושה ספרים לא צריכא דמעורה

2. תוספות מסכת גיטין דף כ עמוד ב

לא צריכא דמעורה - מכאן מדקדק ר' יצחק בר מרדכי דאין צריך בגט שתהא כל אות ואות מוקפת גויל מארבע רוחותיה כדאמר הכא דמעורה ור"י אומר דאין מכאן ראייה דהא דקאמר דמעורה היינו רגל ד' של שיטה עליונה בט' של שיטה שתחתיה או ראש ל' בה' או בח' שלמעלה הימנה ומ"מ נראה לר"י דאין צריך ראייה להכשיר דדוקא בס"ת תפילין ומזוזות בעינן שיהו האותיות מוקפות גויל כדאמר בפרק הקומץ (מנחות דף לד.) משום דכתיב בהו וכתבתם כתיבה תמה אבל בגט ליכא קפיא דאפי' ספר ודיו לא בעינן בגט דספר דכתב בגט לספירת דברים הוא דאתא (לקמן כא:).

- בית הלוי מציין שברור שזה בין בשעת כתיבה בין לאחר כתיבה

3. חידושי הרמב"ן מסכת גיטין דף כ עמוד ב (הרשב"א מסכים, למרות משנמצא בשר"ת)

ומסתברא כיון שהותר לכתב בכל לשון בין בגופן שלנו בין בגופן שלהם ועל עלה של זית ועל יד של עבד ושלא בדיו, לא בעינן מוקף גויל, אלא כל אות שקורא אותה לא חכים ולא טפש כשרה בגט בין נוגעת בין אינה נוגעת, ובירושלמי וכתב ולא מטיף ר' יוחנן בר' שלום ורבי מתניא חד אמר בשלא עירב את הנקודות וחרנא אמר אפילו עירב את הנקודות, ואלו בס"ת דבר ברור הוא שאפילו עירב את הנקודות אין זה כתב.

4. ספר אור זרוע חלק א - הלכות גיטין סימן תשטו

ואף על פי שכתב נהגו מנהג תורה היא שכל אות שאינה כתובה בכתיבה גסה ואין גויל מקיף אותה אינה קרויה אות ופסולה... ואומר רבי יצחק בר' ש"צ"ל דלא דוקא מעורה שנוגעין זב"ז אלא כגון שראשו של ל' של שיטה התחונה נכנס בתוך אויר של ח"ת בשיטה של מעלה או רגל נ' פשוטה של שיטה עליונה נכנס בתוך אויר של טית או באויר של עין של שיטה תחתונה ולא נגעי כלל אהדדי ולעולם כל אות שאין גויל מקיף אותה אינה קרויה אות ופסולה כדאיתא בהקומץ רבה. ואין לחלק ולומר דדוקא בתפילין (כעין) [בעינן] שתהא אות מוקפת גויל אבל לא בגט דהא כתיבה כתובה בו ואין זו כתיבה. ומעשה בא לפני מורי אב"י העזרי זצ"ל בגט שלא הקיף גויל את האות ופסלו.

5. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מגילה פרק א הלכה ט

ר' זעירה בשם רב חסדא היה הגימ"ל מכלה את הגויל אם גורדו ונשתתיר שם ירך קטנה כשר ואם לאו פסול ר' זעירה בשם אשייאן בר נידבה ניקב נקב באמצע ב"ת אם היה הגויל מקיפו מכל צד כשר ואם לאו פסול א"ר זעירה אתיא דרב חסדא כרב ותריהון פליגין על שיטתיה דאשייאן בר נדבה חבירא אמרי אתיא דאשייאן בר נדבה כר' יוחנן דתני עירב את האותות אית תניי תני כשר אית תניי תני פסול ר' אדא בר שמעון בשם ר' יוחנן מ"ד כשר מלמטן מ"ד פסול מלמעלן כגון ארצנו תפארנו ארצך צריכה תפארתך צריכה

6. שו"ת הרשב"א חלק א סימן תריא

שאלת ספר תורה שאותיות שבו אינן מוקפין גויל וכן שיש בו טעיות אלא בשאין בכל דף ודף ארבע טעיות אם מותר לקרות בו בציבור אם לאו? לפי שראיתי מי שאומר דלא אמרו גויל מקיף אלא בתפילין ומזוזות. וכן לא פסלו ספר תורה משום טעיות אלא בשיש בכל דף ודף ארבע טעיות.

תשובה שנינו במנחות פרק הקומץ (דף ל"ד) ארבע פרשיות שבתפילין מעכבות זו את זו ואפי' כתב אחד מעכב. פשיטא לא צריכא לקוצו של יוד. הא נמי פשיטא. לא צריכא אלא לכדרב יהודה כל אות דאין גויל מקיף אותה מארבע רוחותיה פסולה. אלמא אינה אות. ומפני ששנינו כתב אחד מעכב בתפילין ומזוזות ולא שנינו כן בספרים יש לומר דבתפילין ומזוזות דוקא אמרו ולא בספרים אחרים. וליתא דכל שכן הוא דספר תורה חמור מהם. ואם בתפילין ומזוזות כן כל שכן בספר תורה. ועוד דאמר רב כל אות דאין גויל מקיף אותה פסולה אלמא אינה אות קאמר. ואחר דאינה אות מה לי ספר תורה מה לי תפילין ומזוזות? ואם תאמר מ"מ לא יהא אלא שאותה אות חסרה לגמרי אין חסרות אות אחת מעכבות בו. ועל היסוד הב' שאמרת שאין מדקדקין בטעיותיו שהיו רוב אותיות הספר דבוקות או אפילו ארבע אותיות בכל דף ודף חסר. שאתה דן שאין גויל מעכב בספר תורה אם כן אפילו כלו. ואי משום חסרון הא חסר ליה. אלא ודאי לא שנא תפילין ומזוזות ולא שנא ספר תורה אי שאין גויל מקיף אותה אינה אות. וכל שחסרון אות פוסל אין גויל מקיף אותה פוסל. ...וההיא ברייתא בספר תורה מיתניא. ובדידיה נמי בעיא כתיבה תמה. וגרסינן בירושלמי דמגלה פרק ראשון רבי זעירא בשם אמי בר' חנינא ככתב ספרים כן כתב תפילין ומזוזות.

7. קרית ספר (למאירי) מאמר ג חלק ב

ובירושלמי נראה להפך בראשון של מגילה [כ"ט א'] תמן תני אמר אשייאן בר נדבך נקב באמצע אם היה גויל מקיפו מד' צדין מתוכו כשר ואם לאו פסול ואמרו עוד שם ר' זעירא בשם רב חסדא נקב בירכו אם גורדו ונשתתיר בו ירך קטן כשר, וזו בא כדברינו ואינה חוזרת לדבריו של אשייאן כלל, וזהו שבה"א שיש לו תוך נקט אם נשתתיר בו כמלא אות קטנה, ובר"ו שאין בו תוך נקט אי ינוקא קרי לה שפיר. אלא שיש מפרשים בה שאעפ"י שאין חלק של גויל סביב האות הואיל ואם גורדו נשתתיר ברגל כמלא אות קטנה והקף גויל כשרה ולאשייאן אין תיקונו מועיל אלא בהקף גויל שלא נגרר אות.

8. טור אורח חיים הלכות תפילין סימן לב

כתוב בסמ"ק שאם נפלה טיפת דיו קודם שנגמר האות ולא היתה האות ניכרת ואח"כ נטל הדיו או שלא היתה מוקפת גויל מתחלתה פסול דהוי כמו חק תוכות אבל אם כבר היתה עשויה כתקונה ונפל בה דיו יכול ליטלו וא"א ז"ל פסל גם בזה וכ"כ בסה"ת וכתב עוד שאם עשה

ר"ש כעין דל"ת שאינו יכול לגרוד ולתקנו דהוי כמו חק תוכות וכיוצא בזה כתב א"א הרא"ש ז"ל מ"ם פתוחה שנדבק פתיחתה ונסתמה שאין מועיל לגרוד הדבק ולפתוחה ובגרידת דבק אות לאות כתב שמונת ובהתחלת הכתיבה יאמר אני כותב לשם קדושת תפילין ואין די במה שיחשוב בלבו כן ומלבד זה צריך לכתוב כל האזכרות לשם קדושת השם:

9. בית יוסף אורח חיים סימן לב

וכתבו הרשב"א בתשובה (ח"א סי' תריא) ופירש דהכי קאמר מלמעלה פסול לפי שעד שלא נעשית אות נפסלה צורתה והילכך אם בא לגרוד הרי זה כחק תוכות שלא נעשית אות מעולם עד עכשיו שהוא גורדו אבל כשנדבקו מלמטה נו של תפארתנו וארצנו אחר שנגמרה צורת האות הוא שנדבקה ומתחלתה כשרה היתה ואם בא עכשיו לגרדה אין זה כחק תוכות והילכך אפילו אינו גורד כל שהוא יכול לגרוד כשר וכדברי זירא דאמר (מנחות קג:) כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו אבל ארצך ותפארתך שהכ"ף דבוקה באמצעית רגלה עם הת"ו צריכא כלומר ספק דאיכא למימר דאף היא אינה אות עד שיגמר רגל האות שבה לגמרי ואיכא למימר דינו כלמטה וכשר עכ"ל וכן הוא בתשובות המיוחסות להרמב"ן סימן רל"ו ונראה שסמ"ק היה מפרש כן הירושלמי ומשום הכי כתב אם לא היתה מוקפת גויל בתחלת עשייתה דאמרינן דפסולה ואח"כ נטל הדיו הוי חק תוכות ופסולה כלומר שאם נדבקה האות קודם שתגמר דהיינו בתחלת עשייתה פסולה ולא סגי כשיפריד בין השתי אותיות הדבוקות דהוי חק תוכות וצריך לגרוד כל האות הנדבקה ומדאמרינן בירושלמי הזה דכל שנעשית כל האות בכשרות שוב אינה נפסלת אם נדבקה למד משם סמ"ק להיכא שנגמרה האות ואח"כ נפלה בה טיפת דיו דיכול ליטלה ולא מיפסיל משום חק תוכות ועוד אכתוב בדין הירושלמי הזה בסמוך בסייעתא דשמיא:

10. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן לב סעיף ד

צריך שלא תדבק שום אות בחברתה, אלא כל אות תהיה מוקפת גויל. הגה: ויכתוב כתיבה תמה שלא יחסר אפילו קוצו של י"ד ויהא מתוויג כהלכתו (טור א"ח). ולכתחלה יכתוב כתיבה גסה קצת, שלא יהיו נמחקים מהרה. וכן מצוה ליפותן מבחוץ ומבפנים (דברי מרדכי).

11. ט"ז על שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן לב סעיף ד

(ג) (פמ"ג) כתיבה תמה. - פי' שיהיה כל אות מוקף גויל כ"כ הטור וכ"כ מו"ח ז"ל ולענין הלכ' נראה דבתפילין פסול בנגיעת אות לאות אפי' בשאר תיבות בין מלמעלה בין מלמטה ואין לו תיקון אבל בס"ת יש לו תיקון לגוררו כו' ופשוט שאיזה תלמיד טועה כתבו כי בהדיא איתא לקמן סי' זה סכ"ה דע"ז זה לא מקרי שלא כסדרן ומותר לגרוד בדבוק וכ"כ הוא עצמו לקמן ע"כ אין להשיג בזה דבודאי לא יצא מפיו:

12. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן לב סעיף יח

מ"ם פתוחה שנדבק פתיחתה ונסתמה, אין מועיל לגרוד הדבק ולפתוחה, משום דהוי חק תוכות. ומה תקנתה, שיגרור כל החרטום ותשאר כצורת נו"ן כפופה, ואח"כ יכתוב מה שגרר... ואם נדבקה אות לאות בין קודם שתגמר בין אחר שנגמרה, פסול. ואם גרר והפרידה, כשר ולא מקרי חק תוכות, מאחר שהאות עצמה היתה כתובה כתקנה. אם נגעו רגלי הה"א והק"ף בגג, יגרור הרגל ויחזור ויכתבנו, ואין צריך לגרוד כל האות, כי הגג כדין נכתב אם נגע רגל האל"ף בגג האל"ף, או פני האל"ף בפנים בגג שתחתיה, פסול ואין תקנה בגרידה להפרידה דהוי חק תוכות, אלא יגרור כל מה שנעשה בפיסול, ויחזור ויכתבנו.

13. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן לב סעיף כח

יש ליזהר שלא יכנס ראש הלמ"ד באויר הה"א או הח"ת, אפילו בלא נגיעה.

14. ט"ז על שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן לב סעיף כח

(כב) (פמ"ג) יש ליזהר שלא יכנס. - בב"י בשם רמב"ן כתב לשון פסולה משמע אפי' בדיעבד ואיני יודע למה כ' כאן לשון לכתחלה:

15. שערי תשובה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן לב סעיף כח

[מד] באויר הה"א - עיין בה"ט ועיין ט"ז שהקשה על הש"ע שכתב שיש ליזהר דהא אפי' בדיעבד פסול ועיין בשו"ת מקום שמואל שהביא מש"ע אה"ע סי' קכ"ה דגם שם משמע דוקא לכתחלה רק אם נשתנה צורת האות ע"ז פסול בדיעבד ולכן דעתו להקל בלמ"ד של ולעבדו שנכנס ראשה לתוך ה"א של ולאחבה ולא נגעה רק נכנס לאויר' ע"ש בס"י י"ג ואין להקל בזה כי אם בשעת הדחק:

16. שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קכה סעיף ו

נהגו להחמיר שיהיו האותיות מוקפות גויל, ואם יש בו אותיות דבוקות יגרור ביניהם להפרידם. הגה: וי"א דאין להפריד האותיות אם נוגעים (כן הוא בסדר גיטין), וכן נוהגין. ויש מקילין בשעת הדחק (תשובת הרא"ש) לתקן קודם שיחתמו העדים (מהרא"י פאדוואה), כשהבעל מצוה לתקן (ב"י לדעת הרא"ש).

17. ט"ז על שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קכה סעיף ו

(ו) דאין להפריד באותיות אם נוגעים - נראה דהיינו אם הוא דבוקות ממש אבל בנגיעה דקה אין קפידא להפריד וכן מסיק מו"ח ז"ל:

18. חלקת מחוקק על שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קכה סעיף ו

(ו) נהגו להחמיר שיהיו האותיות מוקפות גויל - אף על גב דבס"ת ילפינן היקף גויל מדכתיב וכתבתם כתיבה תמה וכאן לא כתיב רק וכתב אפילו הכי מחמירין לכתחלה בגט כבס"ת משום שאין האות נקרא יפה כשהיא דבוקה בחברתה וכשתינוק דלא חכים א"י לקרות האות מחמת דבוקו אפשר דמדינא פסול דהוה ליה נשתנ' צורת האות ועיין בתשובת הריב"ש סימן ע"ז:

19. בית שמואל על שולחן ערוך אבן העזר הלכות גיטין סימן קכה סעיף ו

ז נהגו להחמיר וכו' - הטעם דאין האות נראית יפה כשהאותיות דבוקים אבל על פי הדין כשר דיבוק בגט אף על גב בס"ת פסול משום בס"ת כתב וכתבתם היינו כתיבה תמה ולא ילפינן גט מס"ת כמה דלא ילפינן קלף ודיו כ"כ הסמ"ג והרא"ש פ"ב דגיטין, ונ"מ מזה אם כתב איזה אות ואין מוקף גויל למטה לכ"ע כשר דאז האות נראית יפה מיהו הרא"ש לא כתב טעם זה אלא כתב נהגו להחמיר שיהא מוקף גויל י"ל הטעם דעושים לכתחלה כעין ס"ת לפי זה אפילו למטה בעינן מוקף גויל...